

Na de Bataclan

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Georges Salines &
Azdyne Amimour

Opgetekend door Sébastien Boussois

Na de Bataclan

De zoon van de ene vader pleegde de aanslag,
de dochter van de ander kwam om het leven

Vertaald uit het Frans door
Ingrid Scholte-Eijkemans

Ambo|Anthos
Amsterdam

De vertaling van 'Demain, dès l'aube...' van Victor Hugo is van Koen Stassijns. De vertaling van de soera's is afkomstig van koran.nl

Gepubliceerd met steun van het
Institut français des Pays-Bas

ISBN 978 90 263 5348 2

© 2020 Éditions Robert Laffont, Paris

© 2020 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos *uitgevers*,

Amsterdam en Ingrid Scholte-Eijkemans

Nawoord © Ferry Zandvliet

Oorspronkelijke titel *Il nous reste les mots*

Oorspronkelijke uitgever Robert Laffont

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Simon Lambert

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor allen die zijn gevallen
door kogels en door bommen,
Voor allen die het hebben overleefd
en moeten doorleven met
de naweeën van hun verwondingen,
hun traumatische herinneringen,
de herinnering aan hen die zij liefhadden.
Opdat het leven sterker is dan de angst.

Georges Salines

Voor alle directe en indirecte
slachtoffers van 13 november 2015,
opdat ondankbaarheid zal plaatsmaken
voor verantwoordelijkheidsgevoel.
Voor mijn gezin dat zal doorleven en doorzetten.

Azdyne Amimour

Nu de jeugd
Dooft in het donker
Nu de jeugd
mij ongemerkt heeft verraden
Nu de jeugd
Je herinnert je haar, herinner je haar..?’

Louis Aragon, *Le Nouveau Crève-coeur*

Voor dag en dauw, als licht al aanbleekt op het lover,
ga ik op pad. Ik weet wel dat jij op mij wacht.
Ik trek de bossen door en trek de bergen over,
ik heb te vaak ver van jou mijn dagen doorgebracht. [...]
En eenmaal bij je grafsteen leg ik een boeket
van groene hulst vermengd met bloesemende heide.

Victor Hugo, ‘Demain, dès l’aube...’,

uit: *Les Contemplations*

Inhoud

Voorwoord *II*

Inleiding *15*

De radicalisering van een zoon *23*

Het leven voor de aanslag *59*

‘Nu de jeugd...’ *117*

Brief van Azdyne Amimour aan Lola Salines *175*

Brief van Georges Salines aan Samy Amimour *177*

Nawoord van Ferry Zandvliet *187*

Voorwoord

Georges Salines verloor op 13 november 2015 zijn dochter Lola bij de aanslag op concertzaal Bataclan in Parijs. Ze was uitgever van boeken voor kinderen en jongeren, vol passie voor haar vak; ze besteedde haar vrije tijd aan haar vrienden, aan de sport roller derby, aan reizen, tekenen en muziek. Die avond woonde ze het concert van de Eagles of Death Metal bij. Ze was achtentwintig jaar.

Lola werd geboren in het Zuid-Franse Tarbes, groeide op op het eiland Martinique en daarna in Egypte, waarna het gezin zich in Parijs vestigde, de stad waar ze zielsveel van hield. Na haar overlijden werkte haar vader, Georges Salines, inspecteur Volksgezondheid te Parijs, mee aan de oprichting van de stichting 130nzer15: Fraternité et Vérité,* waarvan hij de eerste voorzitter werd. Momenteel zet hij zich ervoor in om radicalisering te voorkomen en bewustwording te creëren – bewustwording van de mechanismen waardoor mensen extreem geweld gaan gebruiken.

* 13elf15: Broederschap en Waarheid.

Azdyne Amimour is de vader van Samy Amimour, een van de drie aanslagplegers in de Bataclan. Hij is van oorsprong Algerij, en heeft vele banen in de handel, de sport en de filmwereld gehad. Een man met een vrije geest die zowel in Frankrijk als in België woont en die al reizend zoekt naar de sleutel om de vreselijke daden van zijn zoon te begrijpen.

Nadat hij aan de universiteit was begonnen met zijn bachelor rechten radicaliseerde Samy Amimour stap voor stap, totdat hij van de ene op de andere dag naar Syrië verdween. Toen hij er zonder problemen in slaagde naar Frankrijk terug te keren, nam hij deel aan de aanslag op de Bataclan, die negentig mensen het leven kostte, onder wie Lola Salines. Hij stierf op achtentwintigjarige leeftijd nadat hij was neergeschoten door een politiecommissaris. Drie dagen na de gebeurtenissen werd er huiszoeking verricht in zijn ouderlijk huis, en Azdyne Amimour hoorde van de procureur zelf dat zijn zoon deel had uitgemaakt van het moordcommando in de concertzaal.

Hoe heeft Samy Amimour kunnen terugkeren naar Frankrijk zonder te worden ondervraagd? Dat blijft een mysterie. Zijn vader, die zou willen dat dit drama nooit had plaatsgevonden, reisde zelfs naar Syrië om Samy terug te vinden. Tegenwoordig probeert hij het te begrijpen door met overlevenden van de aanslagen in gesprek te gaan; hij heeft de hoop niet opgegeven dat hij zijn kleindochter, die momenteel ergens in Irak of Syrië verblijft, ooit terugvindt. Zij is alles wat hij nog overheeft van de zoon die in de greep raakte van het jihadistische monster.

Hoe heeft het tot zoiets afschuwelijks kunnen komen? In de nacht van 13 november 2015 hebben de aanslagen op de Bataclan, op het Stade de France en op de terrassen van Oost-Parijs tientallen families in rouw gedompeld en de hele wereld op zijn

kop gezet: 131 doden en honderden gewonden.

Na deze terreurnacht, de ergste in de geschiedenis van Frankrijk, hebben veel familieleden van de dodelijke slachtoffers over hun vreselijke verdriet gesproken. En tot nu toe zijn het voornamelijk de vrouwen geweest, moeders van jihadististen, die hun stem hebben laten horen, om te getuigen en te proberen te waarschuwen voor nieuwe catastrofes. Er zijn maar weinig vaders die van zich hebben laten horen. Laat staan twee vaders die lijnrecht tegenover elkaar zouden kunnen staan: de vader van een slachtoffer van de aanslag op de Bataclan en een vader van een van de aanslagplegers.

Georges Salines et Azdyne Amimour ontmoetten elkaar voor het eerst in februari 2017, op initiatief van de laatste. In september 2018 zag het project voor een boek met gesprekken het daglicht.

Gedurende hun talloze ontmoetingen werden buitengewoon pijnlijke onderwerpen aangesneden. Hoewel de aanslagen van 13 november 2015 een familietragedie voor beide vaders vormen, zijn ze ook nationaal en internationaal een groot drama. Bepaalde uitlatingen in dit boek hebben dus een zware emotionele lading, die zijn weerklank kan vinden in wat eenieder heeft ervaren. Soms verliepen de gesprekken prettig, soms ontstonden er meningsverschillen, maar ze vonden altijd plaats met een luisterend oor en wederzijds respect.

Dit boek schetst de gesprekken die Georges Salines en Azdyne Amimour moedig en vastberaden hebben gevoerd. Je moet die in hun context zien. Door middel van deze gesprekken hebben ze, de haat voorbij, samen geprobeerd het te begrijpen, om herhaling te voorkomen.

Inleiding

Georges Salines (GS): Ik had Azdyne Amimour al ontmoet voordat het plan voor dit boek ontstond. Hij wilde in februari 2017 met mij afspreken. Ik was toen voorzitter van de vereniging 13onze15: Fraternité et Vérité, waarin slachtoffers en familieleden van slachtoffers van de aanslagen van 13 november 2015 verenigd zijn. Ik geef toe dat ik in eerste instantie verbouwereerd was. Ik vroeg hem het doel van de afspraak nader te verklaren en hij antwoordde: 'Ik wil het graag met u over deze tragische gebeurtenis hebben, want ik voel me wat mijn zoon betreft ook slachtoffer.' Dit korte antwoord riep allerlei tegenstrijdige gedachten bij mij op.

Ik had er begrip voor dat deze man zich slachtoffer voelde. Een paar maanden eerder, in april 2016, had ik een symposium bijgewoond dat was georganiseerd door de stichting Quilliam. Deze Britse denktank, opgezet door Maajid Nawaz, een islamistische spijtoptant, wijdt zich aan de bestrijding van het extremisme en meer specifiek aan de strijd tegen de politieke islam en het jihadisme. Deze bijeenkomst bracht talloze Europese verenigingen rondom het concept FATE (*Families Against Terrorism and Extremism*) bijeen. Wat me in die tijd vooral raakte, was de ontmoeting met moeders van jihadisten. Ik was er

zo van onder de indruk dat ik een stuk aan hen wijdde in mijn boek *L'indicable de A à Z*: 'Deze vrouwen hebben hun kind bij leven verloren. Zij zagen het veranderen in iemand die ze niet meer herkenden. [...] Ze dragen bovendien het gewicht van een enorm schuldgevoel. Toch hebben velen niets gedaan wat de clichébeelden die van hen bestaan bevestigt. Ze waren moeders die van hun kind hielden en die hun best deden om het goed op te voeden: ze mishandelden of misbruikten het niet, ze waren er voor hun kind. Ze zetten zich in om de andere kinderen uit het gezin te beschermen, omdat die het niet begrijpen, omdat de jongste kinderen soms bang zijn als de politie het huis komt doorzoeken. Velen zetten zich binnen organisaties in tegen terrorisme.'*

Dat het woord 'slachtoffer' werd gebruikt voor de ouders van jihadisten choqueeerde me dus niet. In *L'indicable* heb ik het zelfs gebruikt voor de moordenaars van mijn dochter als ik uitlegde waarom ik geen haat jegens hen voelde. Ze zijn slachtoffers van hun eigen waanzin, slachtoffers van hun ronselaars, maar ze zijn ook slachtoffers die ermee hebben ingestemd een gruwelijke misdaad te plegen, en dus zijn ze schuldig. Ze blijven in elk geval slachtoffers die hun leven hebben verloren terwijl ze dat van anderen namen, zonder er iets voor in de plaats te krijgen, en zeker niet het paradijs.

Mijn verstand zei me dat de ouders van jihadisten niet bij voorbaat als schuldig konden worden gezien. Sommigen, zoals de familieleden van Mohammed Merah, waren naar het lijkt, op z'n minst op ideologisch vlak, medeplichtig. Anderen niet, en dat lijkt verreweg de meerderheid te zijn. Desondanks was het vooruitzicht dat ik de vader van de mogelijke moordenaar

* Georges Salines, *L'indicable de A à Z* [Het onbeschrijflijke van A tot Z]. Seuil, 2016.

van mijn dochter zou ontmoeten angstaanjagender dan dat ik met moeders van jonge Syriëgangsters, wier levens me niet direct geraakt hadden, zou praten.

Naast mijn persoonlijke gevoel drongen zich andere vragen aan me op. Zou meneer Amimour, omdat hij zichzelf als slachtoffer beschouwde, me vragen of hij lid mocht worden van 130nzer15? Ik wist zeker dat dat voor het merendeel van de leden volslagen onacceptabel was. Het simpele feit dat ik hem zou ontmoeten zou trouwens al negatieve reacties kunnen oproepen. Daarom vroeg ik een van de oprichters van de vereniging, Aurélia Gilbert, om met me mee te gaan. Aurélia is een overlevende van de Bataclan, en ook zij heeft moeders van jihadisten ontmoet, onder wie de moeder van Foued Mohamed-Aggad, samen met Samy Amimour lid van het terreurcommando van de concertzaal.

We spraken dus op 27 februari 2017 met Azdyne Amimour af in een café op het Place de la Bastille. Hij vroeg ons niets, maar vertelde uitgebreid zijn verhaal – het verhaal van zijn zoon, van zijn reis naar Syrië en hun weerzien. Ik gaf hem enkele adviezen, onder andere om contact op te nemen met de vereniging van ouders van jihadisten, Syrien ne bouge agissons, opgericht door Dominique Bons, die zijn zoon in Syrië verloor, en SAVE Belgium, opgericht door Saliha Ben Ali in België, wier leven verwoest werd doordat haar zoon Sabri in 2013 naar Syrië vertrok.* De ontmoeting was erg aangrijpend, want Azdyne is een bijzondere man met een ongewoon leven. Een man die opvalt door zowel zijn menselijkheid, zijn liefde voor het leven en zijn tolerantie, als door het feit dat hij een selfmade man is. Daar-

* Saliha Ben Ali heeft haar verhaal vastgelegd in *Maman, entends-tu le vent? Daech m'a volé mon fils* [Mama, hoor je de wind? Is heeft mijn zoon ontvoerd], L'Archipel, 2018.

na hielden we contact en af en toe wisselden we nieuwtjes en berichtjes uit.

In september 2018, toen het idee voor een boek met gesprekken tussen Azdyne en mij aan mij werd voorgelegd door onderzoeker Sébastien Boussois,* twijfelde ik. Op sociale media word ik er bijna dagelijks van beschuldigd dat ik een naïeveling en een voorstander van conformisme ben, dat ik me politiek correct gedraag en dat ik zou bijdragen aan het morele verval van het Westen. Ik zou zelfs een linkse islamiet of een aanhanger van het islamisme zijn, en zo kan ik nog wel even doorgaan. Ik weet ook dat er veel slachtoffers zijn die me dat niet verwijten, maar er tegelijkertijd ook nog niet klaar voor zijn om met ouders van terroristen te praten. Bij het tweede proces van Abdelkader Merah, de broer van Mohammed Merah,† en de getuigenis van hun moeder verklaarde Carole Damiani, psycholoog en voorzitter van de stichting Paris Aide aux Victimes: ‘[De civiele partijen] begrijpen inderdaad dat de pijn van een moeder bestaat, maar voor hen is hun pijn van een andere aard en het is moeilijk te horen zeggen dat zij haar kinderen steunt. Voor sommige slachtoffers is het een beetje als communiceren de vaten; zij zeggen tegen elkaar: “Ik ben degene die lijdt”, en dan is het erg moeilijk om te horen dat de moeder van een dader ook lijdt.’‡ Azdyne Amimour ‘verdedigt’ zijn zoon niet, zoals de moeder van Mohammed Merah wel doet, en hij is in niets

* Sébastien Boussois is onderzoeker aan de Vrije Universiteit van Brussel en de Universiteit van Quebec in Montreal, Canada. Hij is adviseur bij verschillende programma’s en verenigingen tegen radicalisering en extremisme, specialist in vragen over terrorisme en auteur van talloze werken over de Arabische wereld.

† Mohammed Merah was een jihadist die in 2012 in de omgeving van Toulouse zeven mensen doodschoot.

‡ Carole Damiani, France Inter, 25 maart 2019.

solidair met Samy's daden. Voor sommige slachtoffers zou het echter controversieel kunnen zijn om het verhaal van Azdyne tegelijkertijd met dat van mij te lezen. Hoe zou een gesprek tussen de vader van een slachtoffer en die van haar moordenaar worden ontvangen? Of van zijn direct medeplichtige, want ik weet niet wie van de drie leden van het moordcommando de kogel die Lola doodde heeft afgevuurd. Maar dat verandert niets.

Waarom zou ik eigenlijk een dergelijke dialoog weigeren? Sinds 13 november 2015 heb ik voortdurend geweigerd alles over één kam te scheren. In dit geval had ik niet bij voorbaat een reden om de vader de fout van zijn zoon te verwijten, zeker niet omdat ik Azdyne al voldoende kende om te weten dat hij geen terrorist of islamist is.

Maar geen redenen hebben om te weigeren was niet voldoende. Ik had wel echt redenen nodig om me aan dit project te verbinden. Er waren twee redenen, de ene van persoonlijke en de andere van politieke aard. Op persoonlijk vlak probeerde ik te begrijpen welke motieven die jonge mensen van mijn dochters leeftijd ertoe gedreven hadden deze vreselijke massaslachting uit te voeren. Ik had er behoefte aan de draden die dit bloedige marionettentheater in gang hadden gezet te ontwarren. In de hoop – wellicht tevergeefs – het gevoel van waanzin dat ik heb ervaren, en nog steeds ervaar, rond de omstandigheden van de dood van Lola achter me te laten. Door middel van uitvoerige gesprekken met de vader van Samy Amimour hoopte ik vooruitgang te boeken in deze zoektocht. Daarnaast, op politiek vlak, was deze onverwachte dialoog met een moslim, tolerant en toch vader van een jihadist, een uitgelezen kans om te laten zien dat het voor ons mogelijk is om te praten. En als een dergelijk gesprek tussen ons kon plaatsvinden, dan kunnen we ook de muren van wantrouwen, onbegrip en soms van haat die onze werelden scheiden slechten.

Het is voor mij van het grootste belang om de verbondenheid en de dialoog met moslims aan te moedigen, en deze houding heeft niets naïefs. Sommige politici stelden dat we ‘in oorlog met het terrorisme’ waren. Degenen die deze krijgshaftige bevoordingen gebruiken, verwachten er ongetwijfeld electoraal voordeel van, maar niets is misleiderder: het jihadistische terrorisme heeft, zoals trouwens alle andere vormen van terrorisme, geen ‘militair’ doel. Het enige resultaat dat in het kielzog van terrorisme zou ontstaan zijn foute en excessieve maatregelen: van vrijheidsbeperkende wetten, willekeurige onderdrukking, het creëren van helden en martelaars... tot een geloofsoorlog die alle moslims opzet tegen niet-moslims. Deze systemen zijn reeds in werking gezet – zoals tijdens de Algerijnse dekolonisatieoorlog van 1954 tot 1962 – en het zou idioot zijn om dezelfde fouten opnieuw te maken, zeker in een land waar miljoenen moslims wonen, met hoofdzakelijk de Franse nationaliteit. In werkelijkheid zijn diegenen de naïevelingen die hen denken te kunnen ‘terugsturen naar waar ze vandaan komen’ of hen met dwangmiddelen te onderdrukken.

Al geloof ik dat het noodzakelijk is onze landgenoten, onze medeburgers, onze moslimburen de hand te reiken, ik wil deze dialoog in boekvorm niet reduceren tot een symbolisch gebaar. Ik ben niet in gesprek met een moslim, ik ben in gesprek met Azdyne Amimour. Azdyne is net zomin te reduceren tot zijn ‘status’ van moslim als ik tot mijn ‘status’ van atheïst met christelijke wortels. Boven alles zijn wij twee vaders die allebei een kind hebben verloren, twee liefhebbers van reizen en cultuur; we zijn beiden aan de Middellandse Zee geboren, we zijn beiden mensen.

—